

Nội dung bài viết

1. [Soạn Ngữ văn lớp 6 Bài: Đêm nay Bác không ngủ \(Cánh Diều\)](#)

Soạn Ngữ văn lớp 6 Bài: Đêm nay Bác không ngủ (Cánh Diều)

1. Chuẩn bị

- Thơ có yếu tố tự sự, miêu tả là thơ trong đó người viết thường kể lại sự việc và miêu tả sự vật; qua đó, thể hiện tình cảm, thái độ của mình.

- Khi đọc văn bản thơ có yếu tố tự sự, miêu tả:

+ Câu chuyện được kể trong bài thơ: Một đêm Bác thức không ngủ.

+ Các yếu tố tự sự, miêu tả trong văn bản:

- Các lần anh đội viên thức dậy thấy Bác không ngủ;
- Mặt Bác trầm ngâm, trời mưa lâm thâm, mái lều tranh xơ xác;
- Mái tóc bạc của Bác;
- Bác đi dèm chân từng người một, nhón chân nhẹ nhàng;
- Bóng Bác cao lồng lộng, ấm hơn ngọn lửa hồng;
- Cuộc trò chuyện giữa Bác và anh đội viên.
- Bác ngồi đĩnh ninh, chòm râu im phắc;

→ Tác dụng: Ta thấy rõ được sự kính yêu, tôn trọng, ca ngợi của anh đội viên dành cho Bác Hồ.

+ Một số nét đặc sắc về hình thức nghệ thuật của bài thơ:

- Điệp ngữ ***Đêm nay Bác không ngủ,...***
- Từ láy: lâm thâm, trầm ngâm, xơ xác,...
- Ẩn dụ ***Người Cha mái tóc bạc***
- So sánh: ***Anh đội viên mơ màng như nằm trong giấc mộng,...***

+ Ý nghĩa của bài thơ và những nhận thức, tình cảm của em:

- Tấm lòng yêu thương sâu sắc, rộng lớn của Bác đối với bộ đội và nhân dân.

- Tình cảm yêu kính, cảm phục của người chiến sĩ đối với lãnh tụ.
- Từ đó, em nhận thức được công lao to lớn mà Bác đem lại cho Tổ quốc, bồi dưỡng thêm tình yêu nước đậm đà.

- Đọc trước bài thơ ***Đêm nay Bác không ngủ***; tìm hiểu thêm về tác giả Minh Huệ.

+ Minh Huệ (1927 – 2003) tên khai sinh là Nguyễn Đức Thái, sinh năm 1927, quê ở thành phố Vinh, tỉnh Nghệ An,

+ Làm thơ từ thời kháng chiến chống thực dân Pháp và ***Đêm nay Bác không ngủ*** là bài thơ nổi tiếng nhất của ông.

- Tham khảo hoàn cảnh ra đời của bài thơ: “Đó là một đêm sông Lam mùa đông năm 1950. Trong một căn nhà gianh gió lùa kẽ liếp, Minh Huệ được một người bạn tên là Chắt, bảo vệ của đồng chí Nguyễn Chí Thanh, kể cho nghe chuyện Bác Hồ đi chiến dịch.”. Trong đó có chuyện Bác không ngủ, Minh Huệ nghe và đã viết lại câu chuyện này. Bài thơ ra đời năm 1951, lúc nhà thơ 24 tuổi.

2. Đọc hiểu

a. Trong khi đọc

Câu hỏi trang 29 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Chỉ ra tác dụng của các từ láy trong khổ thơ thứ hai.

Trả lời:

Các từ láy ở khổ thơ thứ hai:

- ***trầm ngâm***: gợi ra dáng vẻ lặng lẽ, suy nghĩ về một điều gì đó của Bác Hồ.

- ***lâm thâm***: gợi ra những hạt mưa nhỏ nhưng mau hạt và kéo dài.

- ***xơ xác***: gợi ra mái lều tả tơi, không còn nguyên vẹn ở nơi chiến khu.

→ Các từ láy làm tăng giá trị biểu cảm của tác phẩm.

Câu hỏi trang 29 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Xác định và nêu tác dụng của biện pháp tu từ trong dòng thơ số 11.

Trả lời:

Ở dòng thơ 11, tác giả sử dụng biện pháp tu từ ẩn dụ: ***Người Cha mái tóc bạc***.

→ Tác dụng: Bác Hồ được ví như người cha yêu thương chăm sóc các anh đội viên. Từ đó, ta thấy được tình cảm dạt dào, gần gũi mà Bác dành cho mọi người và tình cảm kính yêu của anh đội viên dành cho Bác.

Câu hỏi trang 29 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Chú ý tác dụng của dấu gạch đầu dòng ở các dòng thơ số 23, 25 và việc tạo yếu tố tự sự.

Trả lời:

- Tác dụng của dấu gạch đầu dòng ở các dòng thơ số 23, 25 là dùng để đánh dấu lời thoại trực tiếp.

→ Tạo ra cuộc đối thoại của Bác Hồ và anh đội viên – yếu tố tự sự.

Câu hỏi trang 30 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Các từ “đỉnh ninh”, “phăng phắc” giúp em hình dung ra hình ảnh Bác lúc này như thế nào?

Trả lời:

- “đỉnh ninh”: trước sau vẫn thế, không thay đổi.

- “phăng phắc”: im lặng đến mức không có một tiếng động nhỏ nào.

→ Hình ảnh Bác hiện lên trong thế tĩnh, tập trung suy nghĩ về một vấn đề lớn lao – đường lối giải cứu dân tộc.

Câu hỏi trang 31 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Khổ thơ này thể hiện tâm trạng của ai?

Trả lời:

Khổ thơ này thể hiện tâm trạng của anh đội viên đang lo lắng cho Bác Hồ.

Câu hỏi trang 31 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Xác định cách gieo vần của hai khổ thơ cuối.

Trả lời:

Cách gieo vần của hai khổ thơ cuối:

- *hồng, mông*

- *ình, Minh*

b. Sau khi đọc**Câu 1 trang 31 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:**

Bài thơ có những nhân vật nào? Tìm các chi tiết liên quan đến hoàn cảnh xuất hiện của các nhân vật. Kể lại câu chuyện trong bài thơ dựa theo trật tự thời gian (khoảng 9 – 10 dòng).

Trả lời:

- Bài thơ có hai nhân vật: Bác Hồ và anh đội viên.
- Các chi tiết liên quan đến hoàn cảnh xuất hiện của các nhân vật:
 - + *Trời khuya lắm rồi*
 - + *Lặng yên bên bếp lửa*
 - + *Ngoài trời mưa lâm thâm*
 - + *Mái lều tranh xơ xác*

Câu 2 trang 31 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Liệt kê các chi tiết thể hiện tình cảm của Bác đối với các chiến sĩ và dân công. Chi tiết nào gây ấn tượng nhất cho em?

Trả lời:

- Các chi tiết thể hiện tình cảm của Bác đối với các chiến sĩ và dân công:
 - + Đốt lửa cho anh nằm
 - + Bác đi dèm chăn cho từng người một, sợ cháu giật mình Bác nhón chân nhẹ nhàng.
 - + Bác khuyên anh ngủ ngon để đi đánh giặc.
 - + Bác thương đoàn công dân ngủ ngoài rừng, lấy lá cây làm chiếu, manh áo làm chăn.
- Chi tiết gây ấn tượng nhất cho em: Bác đi dèm chăn cho từng người một, sợ cháu giật mình Bác nhón chân nhẹ nhàng. Bởi em thấy rõ được tình cảm yêu thương mà Bác dành cho mọi người.

Câu 3 trang 31 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Tìm các chi tiết thể hiện tình cảm của anh đội viên dành cho Bác Hồ (từ dòng 1 đến dòng 44). Chi tiết nào đem lại cho em nhiều cảm xúc nhất?

Trả lời:

- Các chi tiết thể hiện tình cảm của anh đội viên dành cho Bác Hồ (từ dòng 1 đến dòng 44):

+ Lo lắng khi thấy Bác chưa đi ngủ.

+ Anh càng nhìn lại càng thương Bác.

+ Hỏi thăm Bác xem vì sao Bác không ngủ, Bác có lạnh không.

+ Lo lắng sợ Bác sẽ ốm.

- Chi tiết đem lại cho em nhiều cảm xúc nhất: Anh càng nhìn lại càng thương Bác. Bởi em thấy rõ được tình cảm dạt dào chan chứa trong lòng anh đội viên dành cho Bác.

Câu 4 trang 32 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Câu thơ “Đêm nay Bác không ngủ” được điệp lại mấy lần trong bài thơ? Ý nghĩa của sự điệp lại này là gì?

Trả lời:

Câu thơ “Đêm nay Bác không ngủ” được điệp lại ba lần trong bài thơ.

→ Ý nghĩa nhấn mạnh sự việc Bác không ngủ đêm nay vì thao thức, vì lo lắng cho dân quân.

Câu 5 trang 32 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Hãy chỉ ra một số yếu tố miêu tả trong văn bản và nêu tác dụng qua một ví dụ cụ thể.

Trả lời:

- Một số yếu tố miêu tả trong văn bản:

+ Quan sát ngoại hình, cử chỉ, điệu bộ của Bác: vẻ mặt trầm ngâm, mái tóc bạc, Bác đi dèm chân nhón chân nhẹ nhàng, Bác ng ỡi đình ninh, chòm râu im phăng phắc

+ Quan sát thiên nhiên, khung cảnh: mưa lâm thâm, mái lều tranh xơ xác

- Tác dụng qua một ví dụ cụ thể về miêu tả cảnh thiên nhiên cho chúng ta thấy được thời tiết lạnh giá, hoàn cảnh ngặt nghèo, khổn khó tại nơi chiến trường.

Câu 6 trang 32 SGK Ngữ văn 6 Tập 2:

Đoạn trích sau là toàn bộ câu chuyện mà Minh Huệ được nghe kể lại về Bác. Đọc đoạn trích và thực hiện yêu cầu bên dưới:

“Một đêm, Bác Hồ ghé vào một lán bộ đội giữa rừng. Một đội viên tỉnh giấc thấy có một cụ già Nùng đang tiếp củi vào bếp lửa giữa lán. Bóng ông cụ và ánh lửa như đang toả sáng, xua đi bóng tối và cái lạnh lẽo của núi rừng. Anh trùm kín thêm áo trấn thủ lên đầu định ngủ tiếp nhưng linh tính mách bảo anh một điều gì đó. Anh lộ đầu ra, căng mắt quan sát và nhận ra Bác Hồ. Anh vùng dậy sung sướng định reo lên nhưng không hiểu sao, anh chỉ lại run run khẽ thốt:

- Bác ơi, sao Bác chưa ngủ ạ? Thưa Bác, mời Bác đi ngủ...

Bác cười hiền, đằm ấm:

- Được, cháu cứ ngủ ngon, Bác sẽ đi ngủ.

Vâng lời Bác, anh đội viên trở về sạp. Nhưng làm sao có thể ngủ được khi được gặp Bác Hồ và Bác Hồ còn thức. Thế là anh lại vùng dậy, nài nỉ mời Bác đi ngủ kéo trời sắp sáng. Bác lại âu yếm bảo: “Cháu cứ việc ngủ ngon, ngày mai đi đánh giặc. Cháu ngủ ngon là Bác khoẻ. Bác không buồn ngủ vì trời lạnh còn nhiều bộ đội và dân công ngủ ngoài rừng.”...”

(Nhà thơ Minh Huệ đã viết bài thơ “Đêm nay Bác không ngủ” như thế nào?)

Chỉ ra sự giống nhau, khác nhau giữa đoạn trích và bài thơ của Minh Huệ.

Trả lời:

*Giống:

- Đầu nêu rõ cốt truyện Bác Hồ quan tâm chăm sóc mọi người dưới sự chứng kiến của anh đội viên, cuộc trò chuyện giữa anh và Bác. Qua đó thấy được tình cảm yêu thương của Bác dành cho mọi người và tình cảm của anh đội viên dành cho Bác.

*Khác:

- Hình thức: Một bên là tự sự, một bên là thơ trữ tình.

- Bài thơ là góc nhìn của anh đội viên được Minh Huệ truyền tải lại, bày tỏ nhiều cảm xúc hơn.
- Đoạn trích là câu chuyện Minh Huệ được nghe kể, chủ yếu là kể lại tối hôm đó.